

## POSTANOWIENIE

20 września 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

Prezes SN Joanna Misztal-Konecka (przewodniczący)

SSN Adam Doliwa (sprawozdawca)

SSN Mariusz Załucki

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 20 września 2024 r. w Warszawie  
skargi kasacyjnej J. W.

od postanowienia Sądu Okręgowego w Suwałkach

z 15 czerwca 2021 r., I Ca 278/20,

w sprawie z wniosku J. W.

z udziałem K. R., W. R., J. R. i A. W.

o stwierdzenie nabycia spadku,

**uchyla zaskarżone postanowienie w punkcie I. (pierwszym),  
III. (trzecim) i IV. (czwartym), przekazując sprawę w tym zakresie  
Sądowi Okręgowemu w Suwałkach do ponownego rozpoznania  
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Adam Doliwa

Joanna Misztal-Konecka

Mariusz Załucki

## UZASADNIENIE

J. W. wniosła o stwierdzenie nabycia spadku po B. W..

Postanowieniem z 7 lipca 2020 r. Sąd Rejonowy w Suwałkach orzekł, że spadek po B. W., zmarłej 3 września 2015 r. w M. (Szwecja), ostatnio stale tam zamieszkałej, na podstawie testamentu ustnego z 27 sierpnia 2015 r. nabyła w całości J. W..

Postanowieniem z 15 czerwca 2021 r., wydanym na skutek apelacji uczestników K. R. i W. R., Sąd Okręgowy w Suwałkach zmienił zaskarżone postanowienie w ten sposób, że stwierdził, iż spadek po B. W. na podstawie testamentu holograficznego z 12 grudnia 2009 r. nabyli K. R. i W. R., każdy z nich po połowie, oraz oddalił apelację w pozostałym zakresie i rozstrzygnął o kosztach postępowania apelacyjnego.

W ocenie Sądu Okręgowego w sprawie doszło do naruszenia przez Sąd Rejonowy art. 233 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. przez błędne ustalenie faktu utraty przez spadkodawczynię wzroku w obu oczach, jako okoliczności uniemożliwiającej lub znacznie utrudniającej sporządzenie testamentu w zwykłej formie, oraz błędne ustalenie faktu wprowadzenia spadkodawczynie przez M. R. w błąd co do sytuacji materialnej „rodziny R.” z jednej strony oraz J. W. i A. W. z drugiej strony, co skutkowało uznaniem testamentu własnoręcznego spadkodawczynie, zawartego w jej liście z 12 grudnia 2009 r., za nieważny. Po uzupełnieniu materiału dowodowego Sąd drugiej instancji doszedł do wniosku, że słuszny był zarzut apelujących o braku podstaw do uznania, iż złożone 27 sierpnia 2015 r. przez spadkodawczynię B. W. ustne oświadczenie woli w zakresie rozrządzenia na wypadek śmierci jest testamentem szczególnym, określonym w art. 952 § 1 i 2 k.c.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że 27 sierpnia 2015 r. testatorka B. W. oświadczyła swoją ostatnią wolę ustnie, albowiem w ocenie Sądu *a quo* zaistniały szczególne okoliczności umożliwiające jej sporządzenie testamentu w formie zwykłej. Sąd Rejonowy swoje ustalenia oparł na zeznaniach J. P., T. S. oraz T. G., według których testatorka wówczas praktycznie już nie widziała, nie mogła samodzielnie czytać i pisać.

Jednak w ocenie Sądu drugiej instancji zeznania świadków w zakresie dotyczącym stanu wzroku testatorki, w konfrontacji z materiałem dowodowym uzupełnionym na etapie postępowania apelacyjnego nie mogły zostać uznane za wiarygodne, a tym samym nie mogły stanowić podstawy ustaleń co istnieniu szczególnych okoliczności dopuszczających sporządzenie testamentu w formie ustnej. Z dokumentacji medycznej oraz opinii biegłej sądowej z zakresu okulistyki wynika, że B. W. od 17 marca 2015 r. do 23 lipca 2015 r. pozostawała pod stałą

opieką lekarza okulisty w związku z odwarstwieniem siatkówki w oku lewym. W związku z tym schorzeniem dwukrotnie przeszła operację. Po drugim zabiegu widzenie oka lewego uległo nieznacznej poprawie, ale nadal były to bardzo niskie wartości ostrości wzroku, bliskie granicy praktycznej ślepoty. W dalszym etapie leczenia, po ustabilizowaniu siatkówki oka lewego, była brana pod uwagę operacja wszczepienia sztucznej soczewki do oka lewego. W dokumentacji medycznej nie ma żadnych danych dotyczących oka prawego. B. W. podczas kolejnych wizyt u okulisty w trakcie wywiadu, który został uwidoczniiony w karcie medycznej, nie zgłaszała jakichkolwiek problemów z widzeniem w oku prawym. Nadto z ustaleń biegłej z zakresu okulistyki wynika, iż stan oka lewego w sierpniu 2015 r. był lepszy w porównaniu z marcem 2015 r., albowiem siatkówka była przyłożona po dwukrotnym leczeniu operacyjnym. Natomiast zabieg wszczepienia sztucznej soczewki do oka lewego był tylko rozważany, w bliżej nieokreślonym czasie. Wizerunek B. W. na fotografiach wykonanych przez nią osobiście również nie dał podstaw do stwierdzenia, że z uwagi na chorobę obu oczu zmagająca się ona z praktyczną ślepotą. Sąd Okręgowy zwrócił uwagę na to, że 25 sierpnia 2015 r. testatorka przy użyciu karty płatniczej dokonała wypłaty z bankomatu kwoty 7000 koron. Zdaniem Sądu Okręgowego fakt ten pozostaje w sprzeczności z ustaleniem Sądu Rejonowego odnośnie do praktycznej ślepoty testatorki; taka ślepota, która miała dotknąć testatorkę, nie pozwoliłaby na dokonanie transakcji płatniczej, a jednocześnie w sprawie nie ma dowodów, że użyczyła ona swoją kartę płatniczą innej osobie celem wypłaty pieniędzy z bankomatu.

Uwzględniając powyższe, Sąd Okręgowy uznał, że ustne rozrządzenie B. W. na wypadek śmierci dokonane 27 sierpnia 2015 r. nie może zostać uznane za ważny testament ustny w rozumieniu art. 952 § 1 i 2 k.c., gdyż po stronie testatorki nie istniały żadne szczególne okoliczności uniemożliwiające jej sporządzenie testamentu w formie pisemnej. Praktyczna ślepota oka lewego nie czyniła jej niezdolną do czytania i pisania, proces widzenia jest dwuoczny i w przypadku wyłączenia widzenia na jedno oko jest możliwe posługiwanie się okiem sprawnym. W związku z uznaniem testamentu ustnego B. W. z 27 sierpnia 2015 r. za nieważny na podstawie polskiego Kodeksu cywilnego, Sąd Okręgowy uznał za konieczne

zbadanie, czy takie rozrządzenie na wypadek śmierci było ważne w świetle szwedzkiego prawa spadkowego. Sąd drugiej instancji ocenił, że testament ustny należało uznać za nieważny również w świetle regulacji szwedzkiego kodeksu spadkowego.

Sąd Okręgowy uznał za zasadny zarzut apelacji o bezpodstawnym uznaniu przez Sąd Rejonowy, że testament własnoręczny B. W. jest nieważny z powodu sporządzenia go pod wpływem błędu, przy czym błąd ten miał dotyczyć faktycznej sytuacji K. i W. R. oraz J. i A. W.. Odnosząc się do tego zarzutu apelacji Sąd odwoławczy stwierdził, że twierdzenia o rzekomym wprowadzeniu testatorki w błąd pochodziły wyłączenie od osób osobiście zainteresowanych korzystnym rozstrzygnięciem sprawy, tj. wnioskodawczynie J. W. oraz jej matki A. W., i nie znalazły potwierdzenia w zgromadzonym materiale dowodowym.

Zdaniem Sądu Okręgowego z uwagi na powyższe w sprawie nie zaistniały okoliczności określone w art. 945 § 1 pkt 2 k.c., a tym samym testament własnoręczny B. W. z 12 grudnia 2009 r., na mocy którego powołała ona do całego spadku K. R. i W. R., jest ważny i skuteczny. Dlatego na zasadzie art. 386 § 1 k.p.c. Sąd ten zmienił zaskarżone postanowienie i stwierdził, że spadek po B. W. zmarłej 3 września 2015 r. w M. (Szwecja), ostatnio tam zamieszkałej, na podstawie testamentu holograficznego z 12 grudnia 2009 r. nabyli K. R. i W. R..

Od postanowienia Sądu Okręgowego w Suwałkach skargę kasacyjną wywiodła wnioskodawczynie, zaskarżając je w części. Skarżąca zarzuciła orzeczeniu Sądu drugiej instancji naruszenie prawa materialnego oraz naruszenie przepisów postępowania oraz wniosła o uchylenie postanowienia w zaskarżonej części i zasądzenie od uczestników postępowania na rzecz wnioskodawczynie kosztów dotychczasowego postępowania, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego, i kosztów postępowania kasacyjnego.

Uczestnicy nie złożyli odpowiedzi na skargę kasacyjną.

**Sąd Najwyższy zważył, co następuje:**

Zarzuty skargi kasacyjnej okazały się zasadne.

Skarżąca skutecznie wykazała, że Sąd Okręgowy w Suwałkach, wydając zaskarżone postanowienie, naruszył przepisy postępowania, przez pominięcie w rozpoznaniu sprawy tego, że w chwili śmierci B. W. posiadała miejsce zwykłego pobytu w Szwecji. Doprowadziło to do naruszenia art. 21 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia dziedziczenia (dalej: rozporządzenie nr 650/2012) przez brak jego zastosowania w sprawie, oraz przez zaniechanie oceny ważności testamentu holograficznego z 12 grudnia 2009 r. w świetle przepisów szwedzkiego prawa materialnego. Wskazane naruszenia przepisów postępowania bez wątpienia miały istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia.

Sąd Najwyższy podziela zarzut skarżącej, że Sąd drugiej instancji, zauważając transgraniczny charakter sprawy, jednocześnie nie odniósł się prawidłowo do kwestii prawa właściwego dla oceny sukcesji po B. W.. Sąd Okręgowy nie poczynił w tym zakresie żadnych szczegółowych ustaleń, a jedynie stwierdził, że w sprawie znajduje zastosowanie rozporządzenie Nr 650/2012, odnosząc to stwierdzenie błędnie do formy rozrządzenia testamentowego, a nie, jak należało uczynić, do problemu prawa właściwego. Ustalenia w odniesieniu do prawa właściwego mają zasadnicze znaczenie dla rozstrzygnięcia o spadkobranii po B. W.. Z art. 21 rozporządzenia nr 650/2012, obowiązującego w czasie wyrokowania przez Sąd odwoławczy, wynika, że prawem właściwym dla ogółu spraw dotyczących spadku jest prawo państwa, w którym zmarły miał miejsce zwykłego pobytu w chwili śmierci. Statutem spadkowym w sprawie, jako prawo państwa, w którym B. W. w dacie śmierci miała miejsce zwykłego pobytu, jest zatem prawo szwedzkie. Prawu temu podlegała także ważność testamentu ustnego oraz testamentu własnoręcznego zawartego w liście przesłanym przez zmarłą.

Zasadne okazały się także zarzuty naruszenia prawa materialnego. W sprawie przede wszystkim należało ustalić przepisy właściwe dla oceny ważności testamentów sporządzonych przez testatorkę ze względu na formę, tj.

zastosować art. 1 Konwencji dotyczącej kolizji praw w przedmiocie formy rozporządzeń testamentowych, sporządzonej w Hadze dnia 5 października 1961 r. (Dz. U. z 1969 r. Nr 34, poz. 284) oraz § 1, 3 i 5 rozdziału 10 szwedzkiego kodeksu dziedziczenia z 12 grudnia 1958 r. w zw. z art 21 rozporządzenia Nr 650/201. Nieustalenie przez Sąd drugiej instancji we wskazany sposób prawa właściwego doprowadziło do sytuacji, w której ważność testamentu ustnego B. W. z 27 sierpnia 2015 r. poddana została analizie w świetle prawa polskiego i szwedzkiego, natomiast oceny takiej nie przeprowadził Sąd Okręgowy w odniesieniu do jej testamentu własnoręcznego sporządzonego 12 grudnia 2009 r. Po ustaleniu prawa właściwego kwestię ważności testamentu ustnego B. W. należało rozstrzygnąć w świetle tego, czy odpowiada on przesłankom formalnym z § 1 rozdziału 10 szwedzkiej ustawy spadkowej w zw. z art. 21 rozporządzenia Nr 650/201. Ustalenia odnośnie do ważności testamentu ustnego, przeprowadzone stosownie do art. 1 Konwencji haskiej, § 1 i 5 rozdziału 10 szwedzkiego kodeksu dziedziczenia oraz art. 946 k.c. w zw. z art 21 rozporządzenia Nr 650/2012 miałyby charakter przesądzający w zakresie ustalenia, czy stanowił on skuteczne odwołanie testamentu zawartego w liście z 12 grudnia 2009 r.

W ramach oceny ważności testamentu ustnego B. W. uwzględnić należało również fakt niezłożenia przez uczestników postępowania, w zawitym terminie, wniosku o ustalenie nieważności tego testamentu (*klandertalan*), przewidzianego w § 4 i 5 rozdziału 14 szwedzkiej ustawy spadkowej w zw. z § 1 rozdziału 13 tej ustawy w zw. z art. 21 Rozporządzenia Nr 650/201. Należało też wziąć pod uwagę, że w świetle prawa właściwego domniemywa się ważność testamentu niezakwestionowanego w ten sposób.

Ponadto trafny okazał się zarzut skarżącej, że Sąd Okręgowy nie uwzględnił przewidzianych w prawie szwedzkim wymogów formalnych warunkujących ważność testamentu holograficznego B. W. z 12 grudnia 2009 r., w szczególności w zakresie tego, czy szwedzkie prawo spadkowe uznaje list spadkodawcy za testament własnoręczny i jakie wymogi co do formy oraz treści takie rozrządzenie powinno spełniać, aby było ważne i skuteczne. W konsekwencji Sąd odwoławczy stwierdził nabycie spadku na podstawie tego testamentu, mimo że rozrządzenie testamentowe zawarte w liście B. W. z 12 grudnia 2009 r. adresowanym do M. R.

nie spełniało wymagań formalnych przewidzianych w § 1 rozdziału 10 oraz § 1 rozdziału 13 szwedzkiej ustawy spadkowej w zw. z art. 21 rozporządzenia Nr 650/201, tj. nie zostało sporządzone w obecności dwóch świadków.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398<sup>15</sup> w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. uwzględnił skargę kasacyjną i orzekł jak w sentencji.

Adam Doliwa

Joanna Misztal-Konecka

Mariusz Załucki

[SOP]

[a.ł.]